

Morfologicky přijatelná provedení koryt intravilánových vodních toků

Ing. Tomáš Just
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
středisko pro Prahu a Střední Čechy
duben 2011

Co hlavně určuje příznivý morfologicko-ekologický stav vodního toku:

- **velký prostorový rozsah** přírodě blízkých, ekologicky nejaktivnějších tvarů koryta, a to zejména kynety, zatopené běžnými průtoky;
- **velká tvarová členitost koryta**, a to hlavně v dosahu zaplavení běžnými průtoky;
- **velká hydraulická členitost**, hlavně v rozsahu malých a běžných průtoků;
- **migrační prostupnost a obyvatelnost pro vodní organismy**;
- **co nejméně narušený průtokový režim**;
- **geomorfologická autentičnost**.

Při revitalizaci ve volné krajině si to umíme dobře představit:

***Altmühl, Bavorsko
foto p. Huttiger,
WWA Ansbach***

Ve stísněných podmínkách zástavby může být řešení obtížnější:

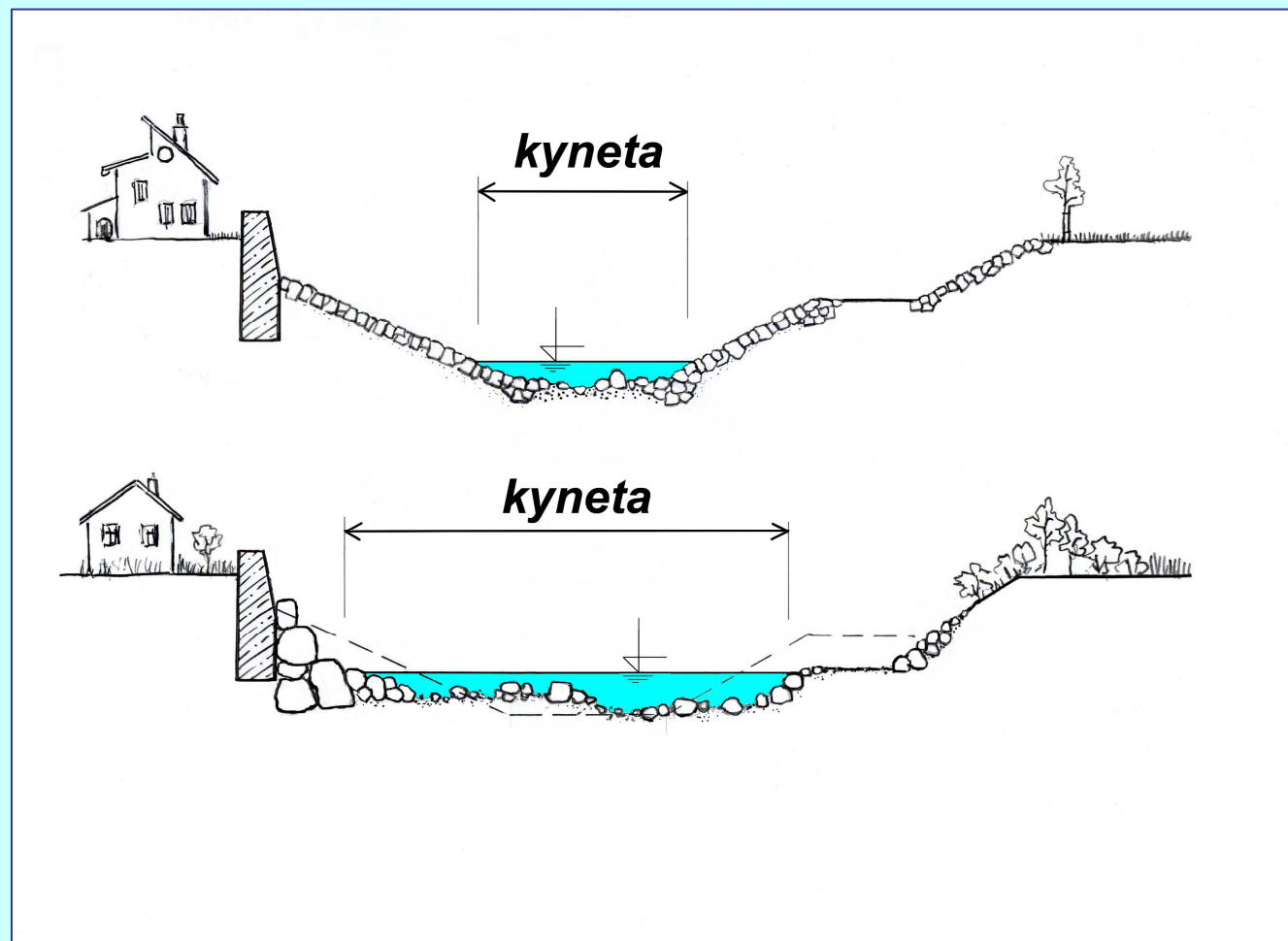

Velký prostorový rozsah přírodě blízkých, ekologicky neaktivnějších tvarů koryta, a to zejména kynety, zatopené běžnými průtoky

Revitalizace Wertach v Augsburgu

**I když je celková šířka koryta pevně dána,
rozšířit alespoň přírodě blízkou kynetu**

V zájmu širší kynety připustíme i strmější vymezení po stranách.

Ebermannstadt, Bavorsko, 2008

**Zcela opačný přístup:
Chumava v Hostomicích,
2010; akce ZVHS**

**Hlavní zdůvodnění:
omezení sedimentace v kynetě**

Je to dostatečné zdůvodnění ?

Velká tvarová a hydraulická členitost koryta

Revitalizace Sulz v Beilngries, Bavorsko

Některé kontrolní ukazatele:

- běžně omočený povrch dna (kynety) v bm koryta
- členitost hloubek vody a rychlostí proudění
- množství vody, běžně zadržované v bm koryta

→ podporovat co největší rozsah běžně zatopeného, přírodě blízkého dna, resp. kynety

Více kynety → méně jalových, suchých svahů a berem

protipovodňová a revitalizační úprava Isary v Mnichově, etapa 2008

S tímto doporučením se mýjela plavební úprava Vltavy v Českých Budějovicích (2009)

Migrační prostupnost a obyvatelnost pro vodní organismy

- příčné objekty – stupně a jezy (vymezení překážky výškou 1 m je nesmyslné)
- úseky s nevhodným charakterem proudění
- úseky postrádající členitost - stanoviště, úkryty

Dubská Bystřice

Vodní tok nevhodný pro běžné oživení vzhledem k nedostatku tvarové členitosti a k charakteru proudění

Jezy

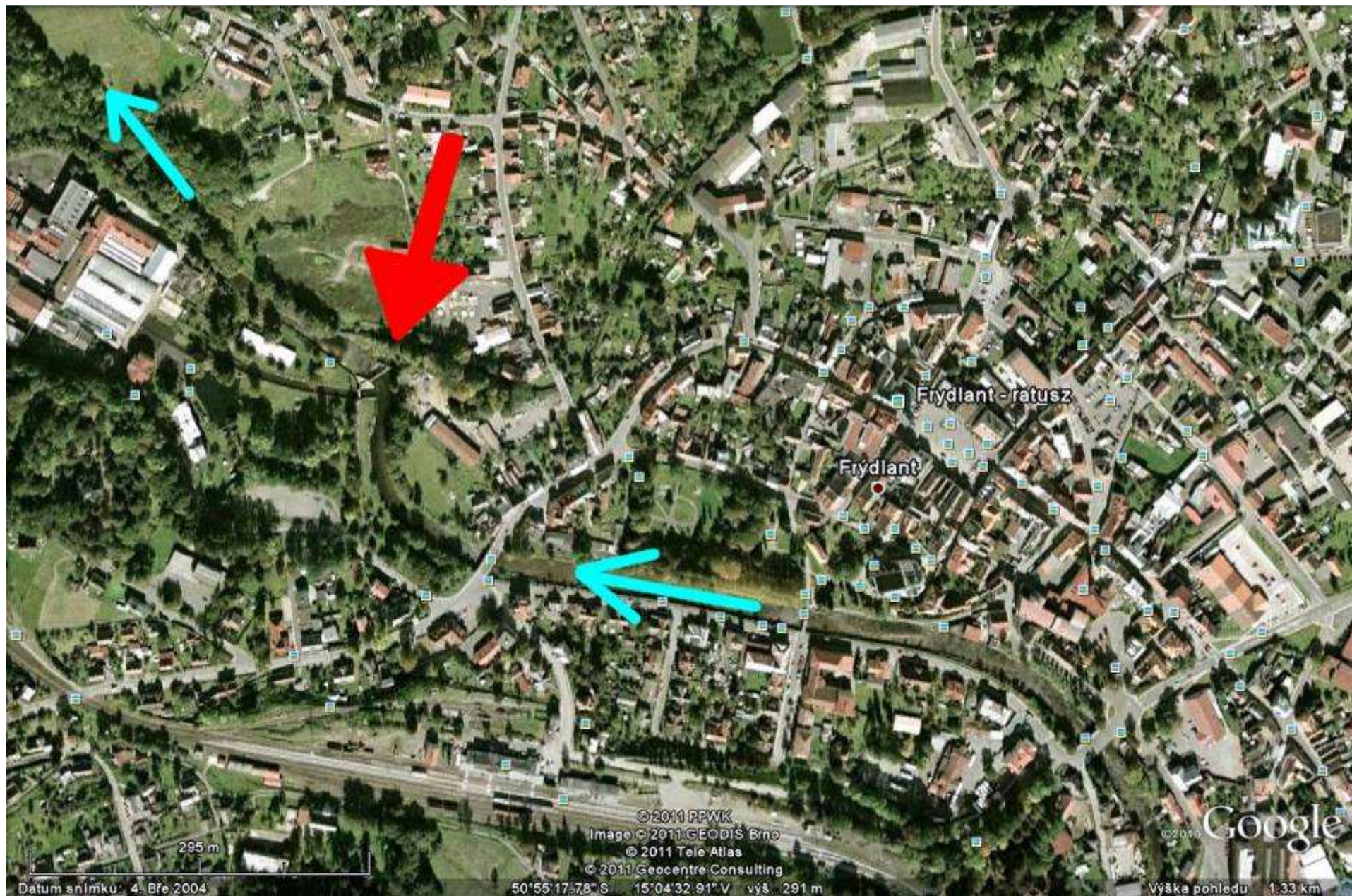
- ztráta přirozeného podélného profilu a proudného charakteru toku (ztráta hydraulické členitosti vodního toku)**
- migrační překážky (sebelepší rybí přechod plně nenahradí přirozenou migrační prostupnost)**
- ničení živočichů průchodem turbinami vodních elektráren**
- problémy s dodržováním min. průtoků (postranní vodní elektrárny)**
- často zhoršení průběhu povodní**
- někdy iniciace vzniku ledových povodní**
- narušení splaveninového režimu**

Frýdlant, 2010

zdroj: Google Earth

Opatření 1. volby: odstranění překážky

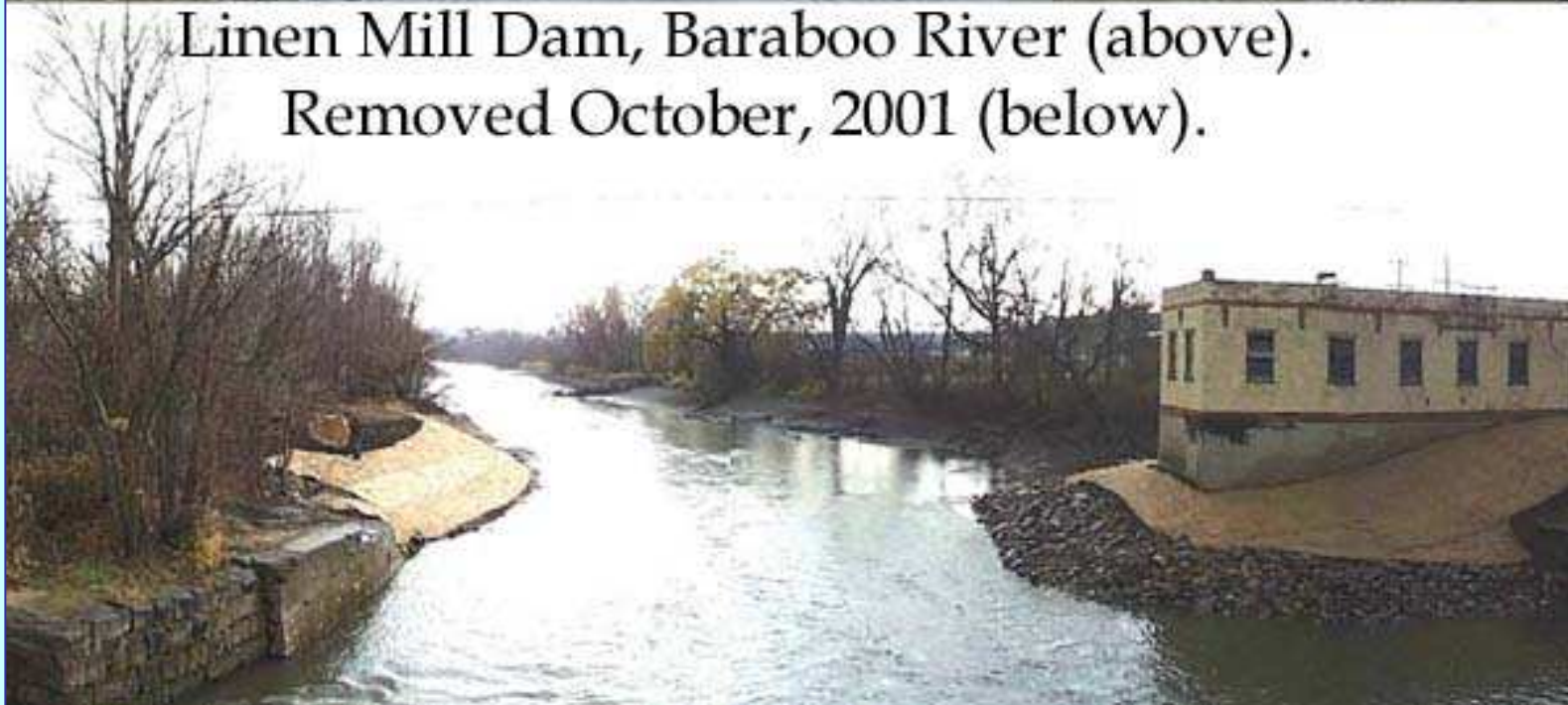
*Pro vyhledávač:
Dam Removal*

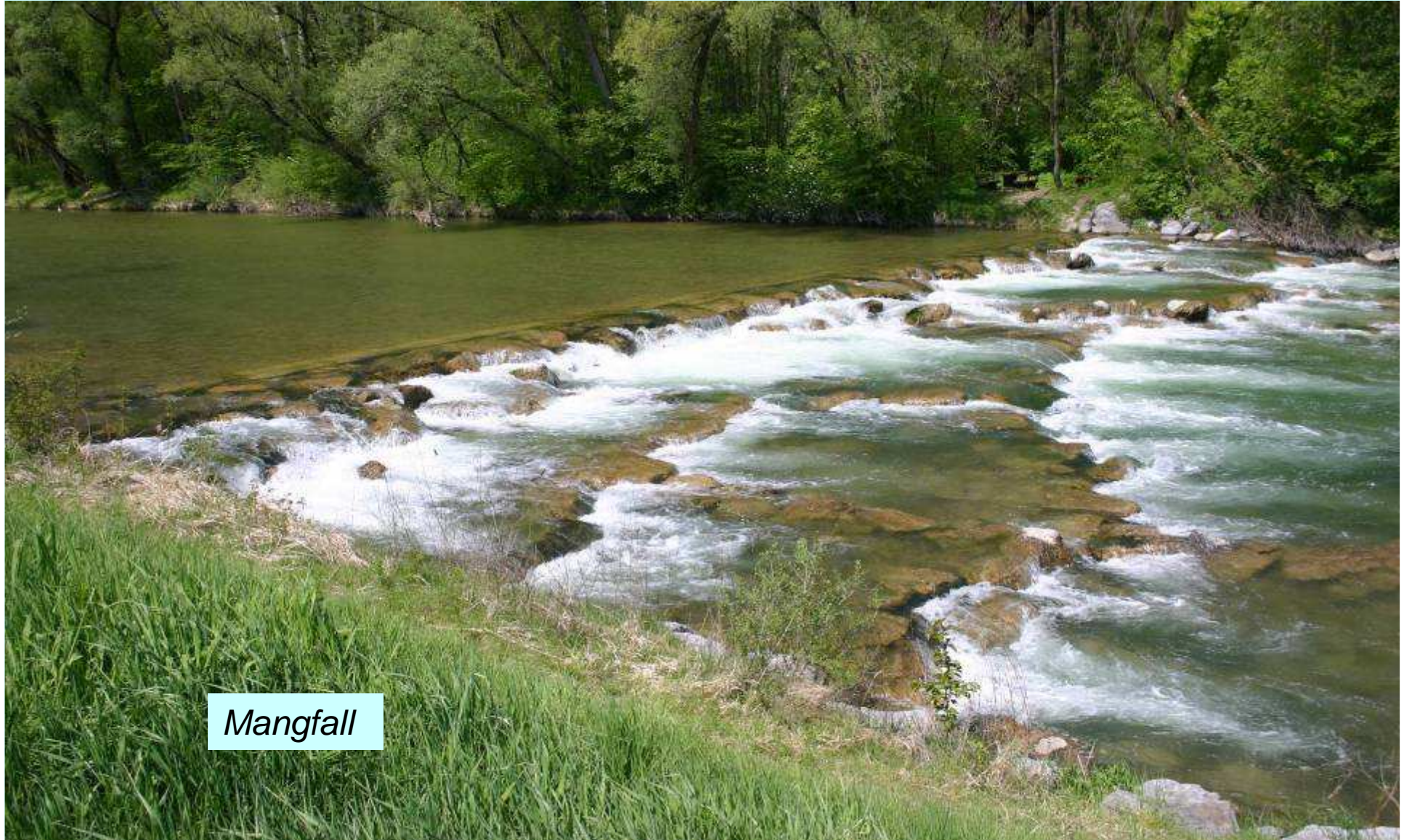

Linen Mill Dam, Baraboo River (above).
Removed October, 2001 (below).

**Opatření 2. volby :
nahrazení jezu nebo stupně vhodnějším objektem**

Mangfall

Augsburg – dnová rampa v místě zrušeného jezu Goggeles

**Opaření 3. volby:
Výstavba rybího přechodu (+ ochrany a kompenzace)**

Berounka, Hýskov

Co nejméně narušený průtokový režim

Ochrana vodního toku před

- nadměrnými odběry vody
- úniky vody mimo koryto (kanalizace, kolektory,...)
- kořistnickým provozováním vodních elektráren

*Isarplan,
Mnichov*

Geomorfologická autentičnost

- věrnost geomorfologickému typu

V intravilánech je uplatnění tohoto kriteria omezené a má do značné míry nadstavbový charakter.

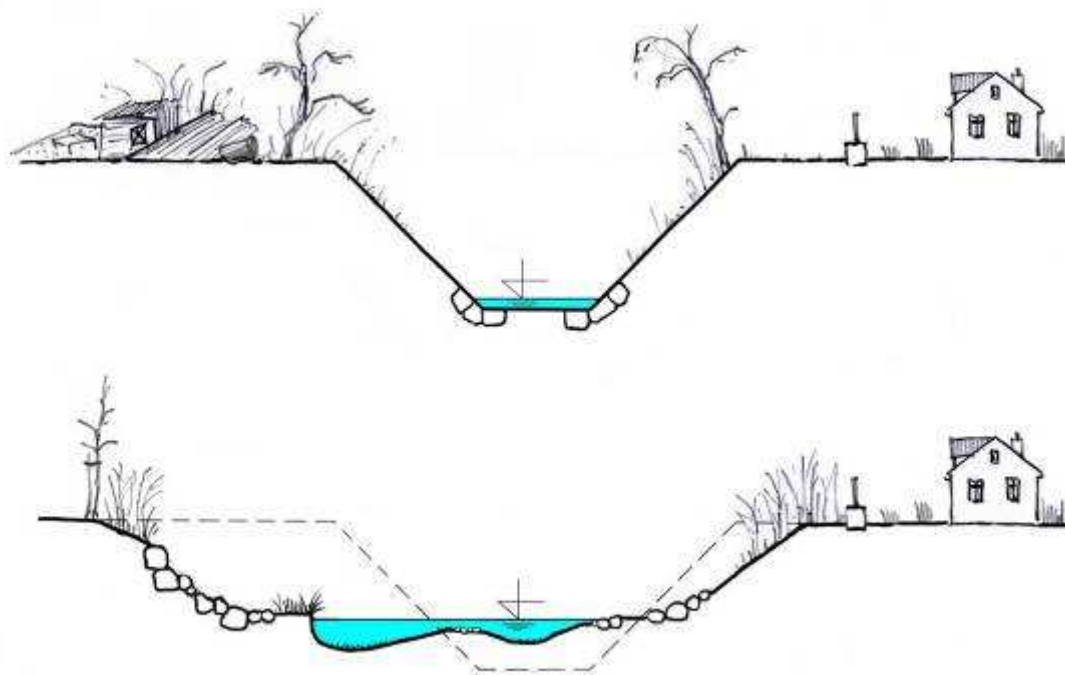
V některých případech lze uplatnit alespoň pro tvarování vložené kynety.

Poznámky k tvarování koryta a kynety

- co nejvíce omočené kynety
- kyneta plochá – široká, mělká
- kapacita – není důvod, aby byla větší než Q_{30d}
- hloubkové členění dnovými tůněmi
- hloubková stabilizace příčnými kamenitými pasy nebo výhony

Memmeldorf u Bambergu, Bavorsko

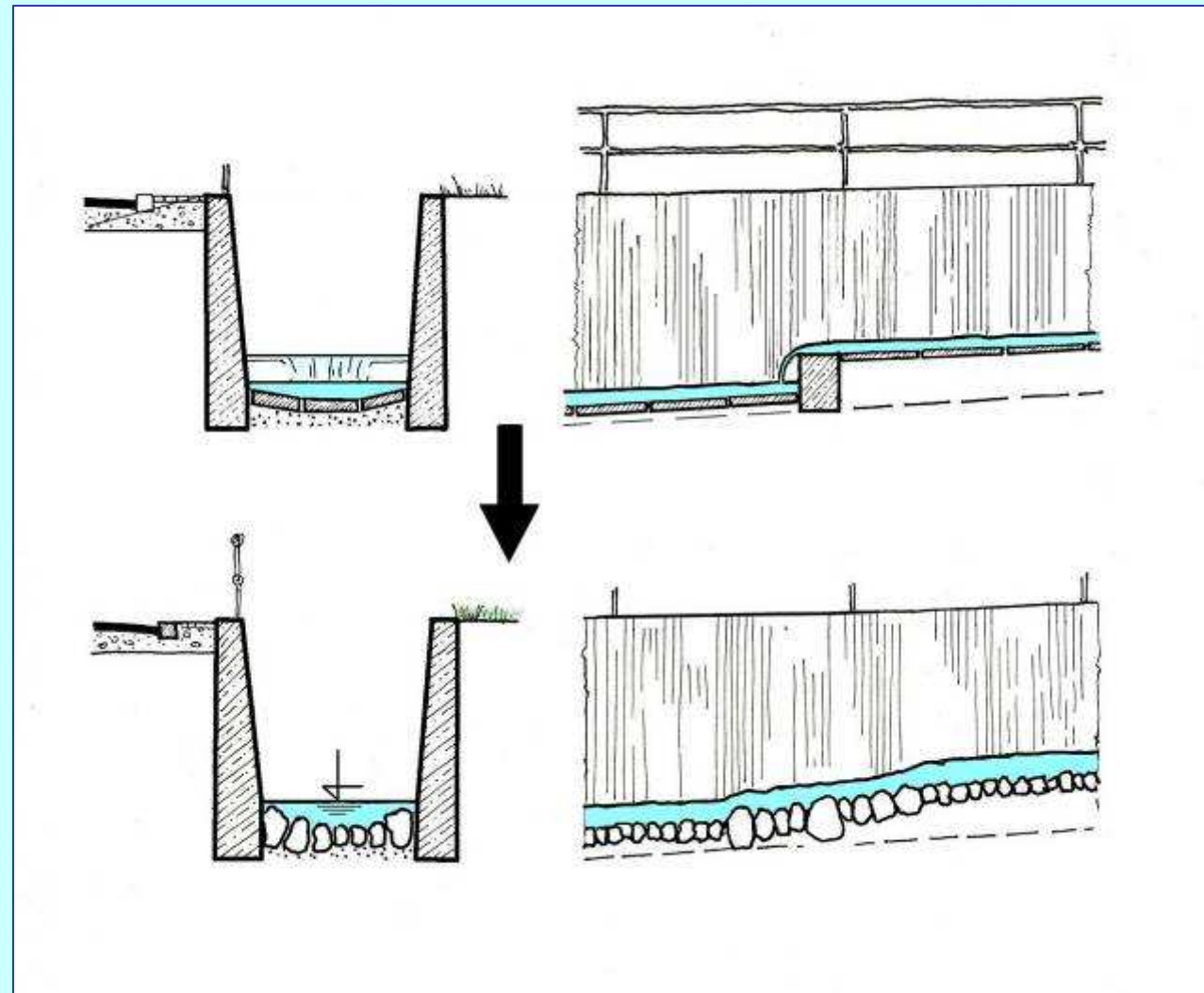

Nejomezenější podmínky pro revitalizaci:

Vodní tok nelze vymanit z břehových zdí

→ alespoň členité, přírodě blízké dno

Heiligenstadt, Bavorsko

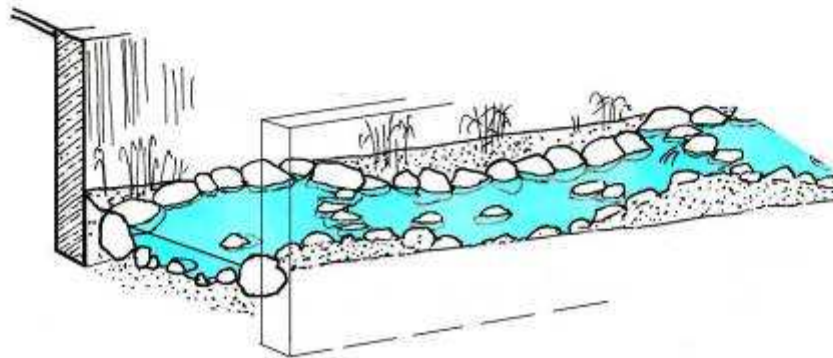
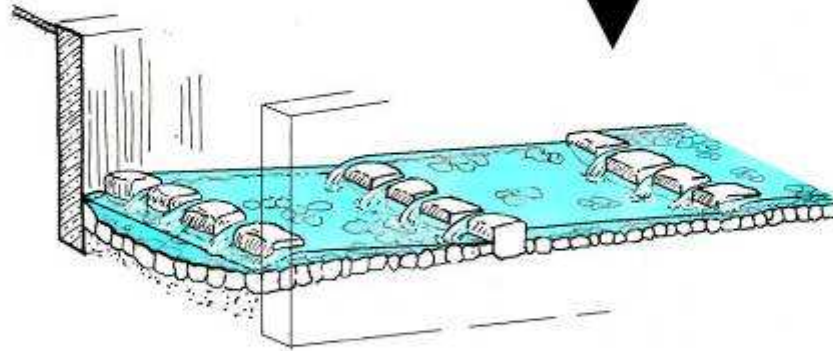
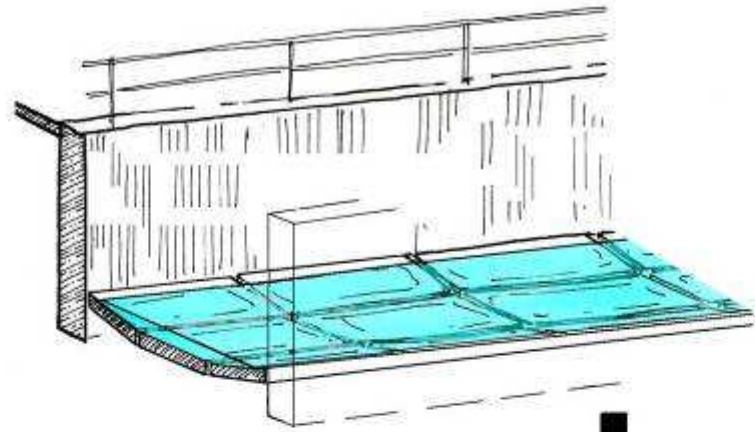
**Nepravidelná přirovnávka
velkých kamenů**

k patám zdí

➤ **stabilizace**

➤ **posílení členitosti**

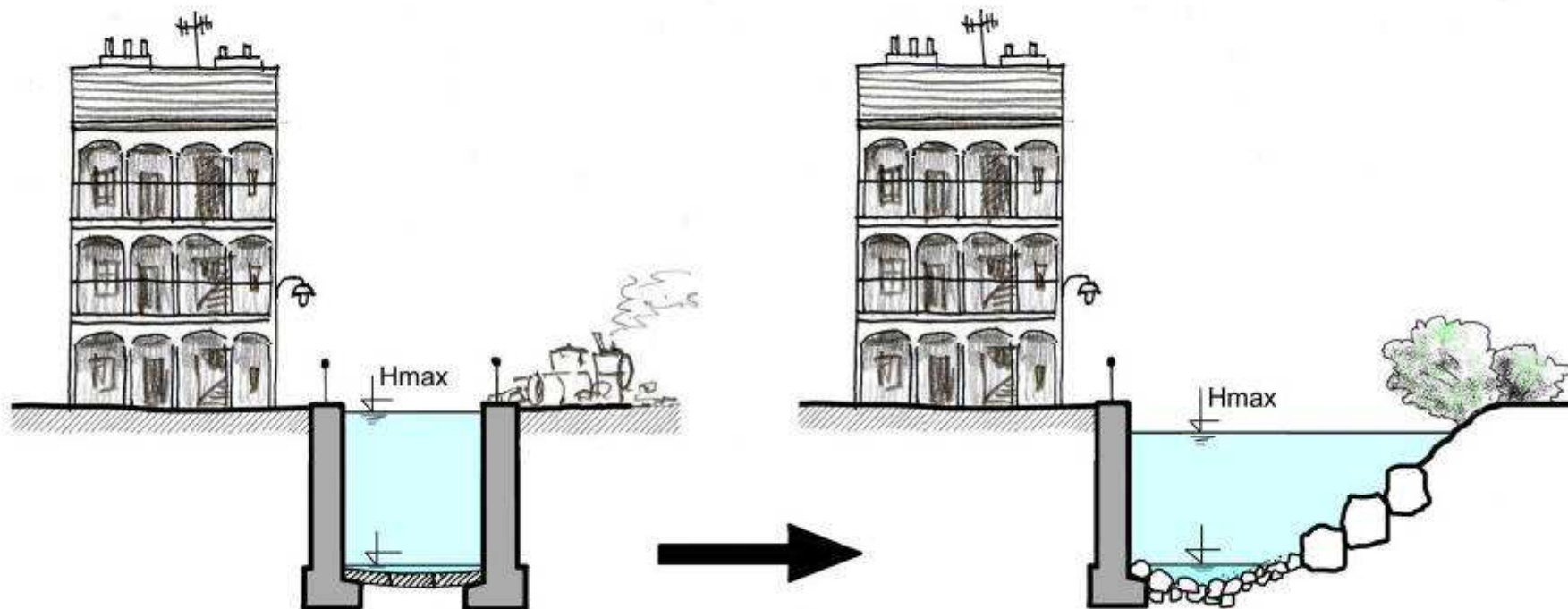

Využit i skromných příležitostí k rozšíření koryta

- posílení členitosti
- místní zpomalení proudění
- lepší přístupnost koryta

Schwarzenberg v Sasku – povodňové rozvolnění úseku koryta

Plochá kyneta:

- **velký běžně omočený (ekologicky aktivní) povrch**
- **prostor pro rozvoj litorálů**
- **velký půdorysný rozsah prostoru běžného kolísání hladiny**
- **za povodní – mírnější koncentrace proudění → menší rychlosti → menší ohrožení stability**
- **za sucha – alespoň funkce širokého vlhkého pásu s tůněmi**

***Revitalizovaná Vöckla,
Vöcklabruck, Rakousko***

Tvarování kynety v rámci možností vychází z geomorfologických předloh

Tvary příčného průřezu (šířka : hloubka) velmi orientačně:

- potoky 4 : 1 – 6 : 1
- říčky 10 : 1
- řeky více

Úzká, zaříznutá kyneta:

- omezení sedimentace – obvykle jediný důvod
- minimální členitost, malý rozsah omočeného povrchu na bm
- minimální rozvoj litorálů a členitosti břehů
- koncentrace a zrychlování povodňového proudění
- malá plošná a hloubková rezerva pro dobu sucha

**Chumava
Hostomice**

Podpůrný příklad:

Dlouhodobě funkční samovolná renaturace technické úpravy koryta na návsi obce

↔ úprava ponechala širokou, plochou kynetu

↔ povodně zajišťují přirozené čištění

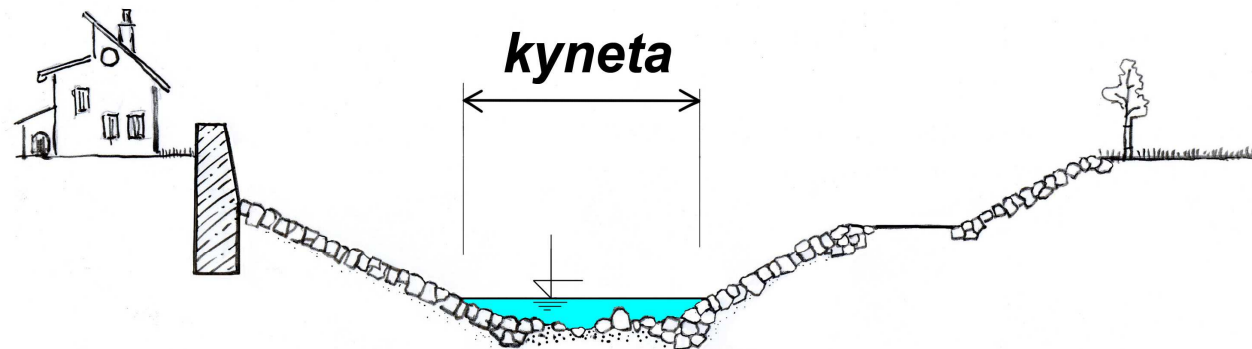

Protipovodňová úprava Litavky u Králova Dvora, 2010

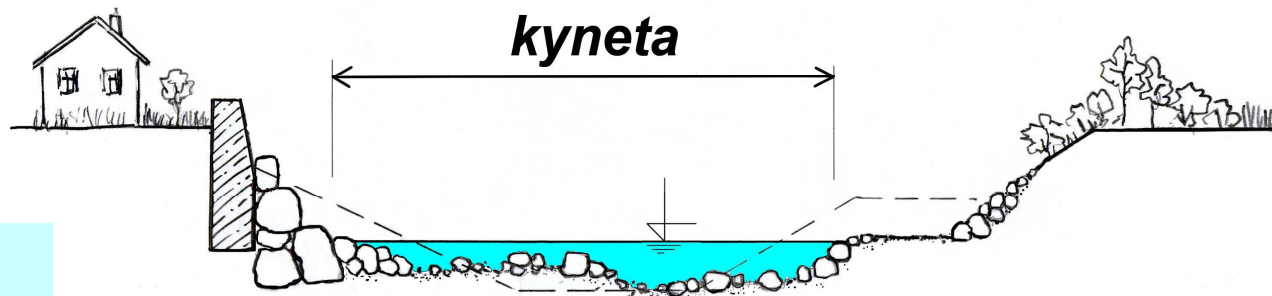
- příliš velkou část koryta zaujímají jalové svahy a berma
- malý rozsah a malá členitost kynety
- koryto není zapojeno do pobytových a rekreačních funkcí ploch města

provedeno

doporučení
AOPK ČR

Jak je velké riziko usazování splavenin v kynetě, když celé koryto je navrženo na Q_{100} ?

Kontrast: Revitalizace Wertach v Augsburgu, Bavorsko

Dynamická stabilita koryta ???

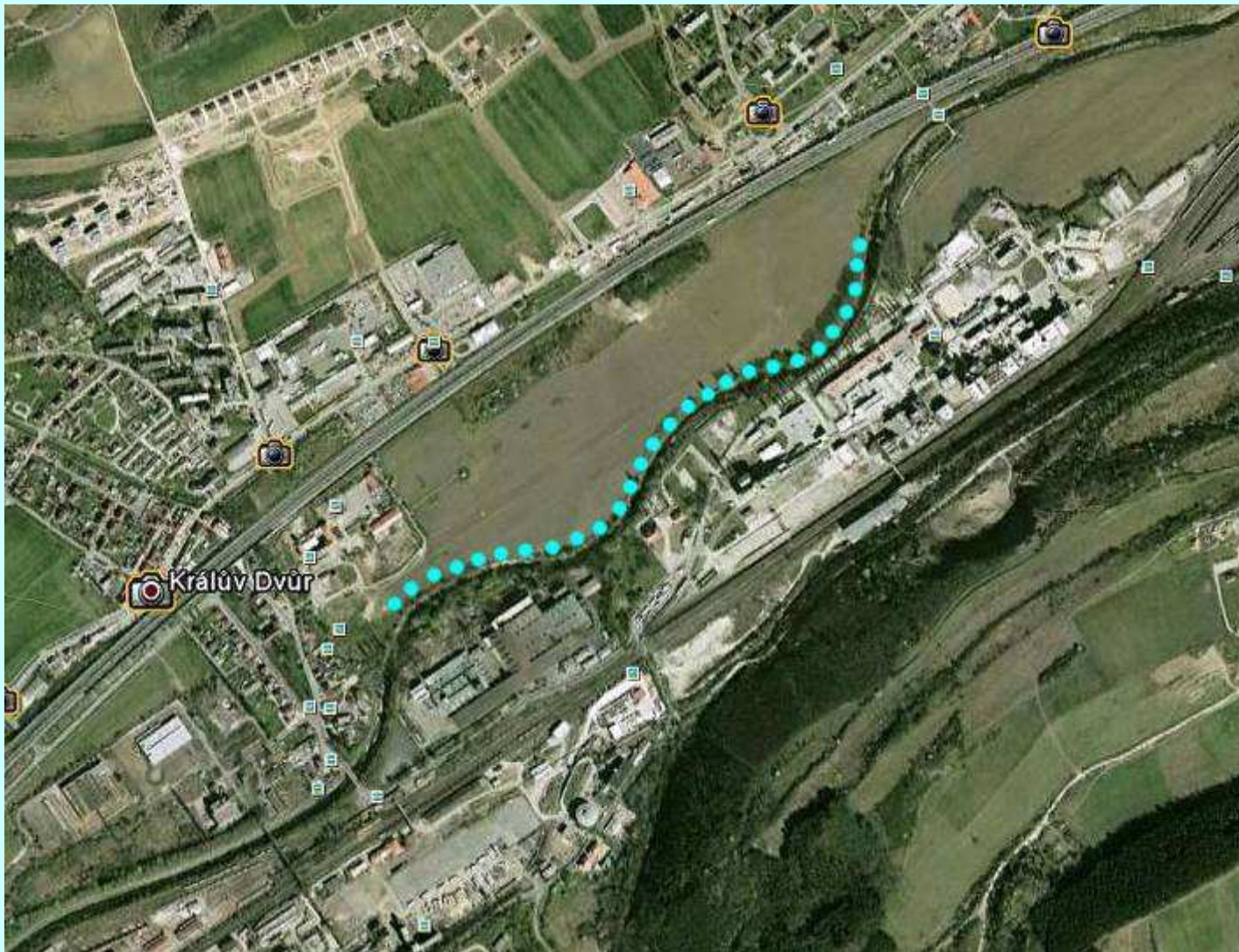
Musí být koryto všude stranově staticky stabilní až po úroveň návrhového průtoku?

revitalizace Aschaffenburg – Hößbach jako kompenzace za výstavbu dálnice

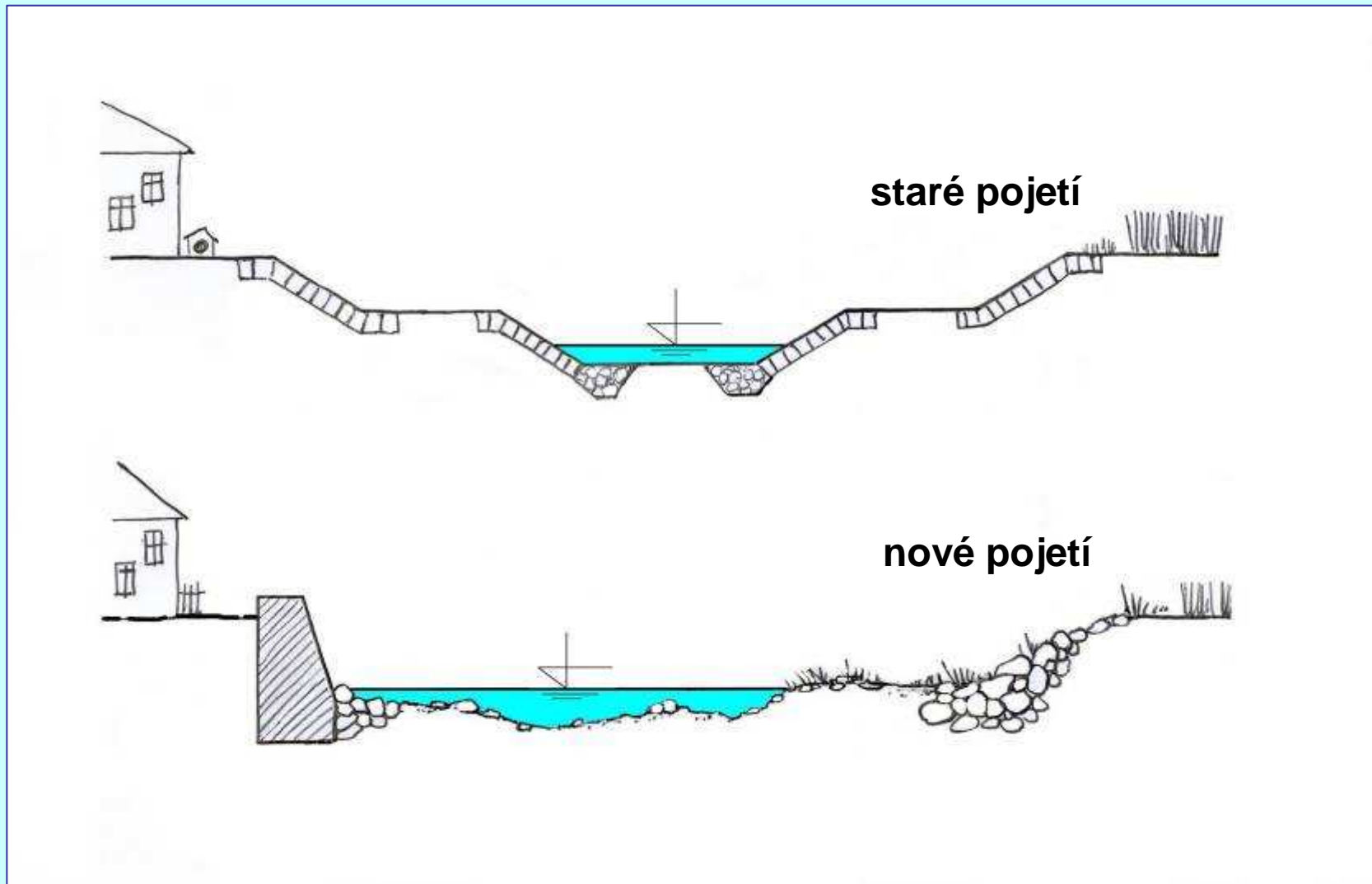

Opět PPO Litavka – Králův Dvůr, projekt etapy 2011 - .... :
Je účelné stabilizovat po úroveň Q_{100} levý břeh koryta, navazující na polnosti (v ÚP není plocha určena k zastavění) ???

Stabilita kynety v rámci koryta

- staré pojetí – staticky stabilní kyneta
- nové pojetí – stabilizován je vnější obvod koryta, kyneta se může vyvíjet

Řeka pro lidi – pobytové a rekreační funkce vodního toku v intravilánu

Revitalizace Sulz v Beilngries, Bavorsko

Protipovodňová úprava Litavky u Králova Dvora, 2010

- se vstupem ani pohybem lidí v korytě se v podstatě nepočítá, pohledy na vodní tok převážně jen z mostu

I ve velmi exponovaném prostředí lze vodní tok zpřístupnit lidem

Ulm, B-W

Isara, Mníchov

Děkuji za pozornost.

Stylizace Jizery ve vodní hře na náměstí v Mladé Boleslavi, 2010